

“Vam tenir problemes amb els EUA per la venda d'un semàfor als russos”

Gabriel Ferraté (Reus, Baix Camp, 1927) és president de Caixa Tarragona i de l'Institut Cerdà, que ha complert 25 anys justament ara que s'ha celebrat el 150è aniversari del pla Cerdà. Repassa la seva trajectòria al capdavant de la Universitat Politècnica, de la UOC i de l'Escola d'Enginyers.

Encara cal reivindicar Ildefons Cerdà, 150 anys després del seu pla perquè Barcelona s'expandís en forma d'eixample?

—Cerdà va ser un gran personatge poc entès en el seu moment, incomprès i en alguns casos perseguit, entre més coses perquè era un innovador. Les innovacions sempre causen problemes. La meua teoria és que la gent és molt conservadora.

—No políticament conservadora sinó tecnològicament?

—Biològicament. Ara hi ha molta inestabilitat psicològica i de tota mena, perquè el món canvia molt ràpidament. Cerdà va imaginar una ciutat diferent pensant en el futur, no en el seu present immediat. Per a l'Any Cerdà hem fet un llibre, en col·laboració amb l'Ajuntament de Barcelona, no pas per explicar què feia Cerdà sinó per especular què faria Cerdà, avui dia, si hagués de fer coses per a Barcelona. Als àmbits sanitari, tècnic, d'interacció urbanística. És un llibre que obre perspectives de futur per a Barcelona i el seu entorn.

—Quan es presenta?

—El llibre, que hem titulat *L'Agenda Cerdà*, es presentarà el 30 de març al Saló de Cent de l'Ajuntament.

—Per la seva concepció de l'Eixample, Cerdà és el geni amagat que ha fet Barcelona més atractiva?

—Barcelona és coneguda mundialment per l'estructura del pla Cerdà.

Aquests carrers amples, aixamfranats, amb circulació fàcil. Quan ho va fer no hi havia cotxes —hi devia haver cotxes de cavalls—, però ell ja va pensar què podia passar. Un dels atractius de Barcelona és fruit del pla Cerdà; l'altre, dels Jocs Olímpics i un bon clima. Això ajuda molt que vingui gent de fora, estudiants estrangers.

—A Barcelona vós hi vau fer el sistema de semàfors amb Pere Esteve, oi?

—Hi havia Pere Esteve, sí. Precisament ahir vaig trobar retalls de diaris d'aquells anys. Llavors va ser una gran notícia, la creació del sistema de control semafòric per ordinador.

—Quin any era això?

—El 1957-1958 vàrem començar, amb una empresa que es deia Enclavamientos y Señales SA, els que havien fet les fonts de Montjuïc, per exemple. Vàrem inventar el sistema de regulació de trànsit per ordinador, que en aquella època Déu n'hi do. Eren ordinadors que fèiem nosaltres mateixos, amb unes valvúletes i transistors, que detectaven el trànsit. I es va exportar a tot el món. Fins i tot tinc una foto en què estic amb un ministre rus a Moscou venent-li el producte.

—Els semàfors barcelonins?

—Van fer una exposició a Moscou d'aparells per a trànsit i vam portar-hi un model dels que havíem fet nosaltres. En acabar, passa un senyor tot vestit de negre —els russos són gent

seriosa i ben vestida—, s'ho mira i diu: “Quant costa això?” No havíem previst de vendre-ho. Jo li vaig dir un preu. I ell: “M'ho quedo.” I s'ho va quedar. Res. Era un regulador que devia anar amb dos o tres semàfors, només, perquè era fet per a exposició. S'ho va quedar, ho va pagar i no es va quedar ni les instruccions per a connectar-ho.

—Per a on ho volien?

—Jo crec que era per quedar-se l'ordinador. Allò portava un ordinador Hewlett-Packard. I, de fet, després vàrem tenir problemes amb els Estats Units perquè deien que havíem fet una venda il·legal i que aquell ordinador era una peça estratègica per a Rússia.

—El règim de Franco no hi va dir res?

—No. No. Aquí ens els venien. Eren uns Hewlett Packard que tenien 16 kb! Després 32 kb! Ara són megues, gigues o teres. Al meu ordinador hi tinc tres teres, que són 3.000 gigues.

—Fins llavors, Barcelona no tenia semàfors?

—N'hi havia, però funcionaven amb un sistema mecànic de motors que aixecaven palanques... Era molt difícil de canviar-hi la freqüència. A partir del nostre sistema, es podien canviar automàticament segons el trànsit que hi havia.

—Llavors éreu a l'Escola d'Enginyers?

—Sí. Vaig començar amb una empresa d'electrònica a Reus que es deia Ciber, de *cibernètica*, on vam crear els prototips dels reguladors. Recordo que venia cada setmana de Reus a Barcelona per fer classes a l'Escola d'Enginyers i, paral·lelament, treballàvem aquests prototips de semàfors a Enclavamientos y Señales.

—Després vau ser director de l'Escola d'Enginyers?

—Sí. I després, rector de la Politècnica de Catalunya. A les empreses

“El 20 de novembre del 1975, a mig matí, em va venir a veure Martí Vergés: ‘Rector, no us heu passat un pèl posant la bandera republicana a mig pal?’”

hi passa com a les universitats: a la universitat costa molt que un departament col·labori amb un altre, són departaments aïllats; i a les empreses passa sovint que el departament d'R+D+i fa una cosa i els altres, el de producció o venda, no en tenen ni idea; i en hòldings que tenen diverses empreses, la recerca que fa l'una no repercuteix en les altres.

—Parleu de la universitat amb coneixement de causa. Vau ser rector de la Politècnica en dos períodes diferents i en total durant vint anys; rector de la UOC durant deu anys; a més de director general d'Universitats...

—Voleu dir que he arribat al nivell d'incompetència, que diu Peters. Un sempre va pujant i fent bé les coses fins que arriba al nivell seu d'incompetència i llavors s'atura i es queda allà ancorat...

—No he dit això, jo.

—Ho dic jo.

—Volia dir que hi heu estat molt temps com a rector. És impossible de trencar aquesta comunicació entre departaments que denuncieu?

—És molt difícil. Ja ho vaig intentar a la Politècnica i a la UOC. Sobretot a la UOC, perquè després de vint anys a la UPC, vaig aprendre dues menes de coses: què s'ha de fer i què no s'ha de fer. Per això vam fer la UOC d'una altra manera. Quan una cosa ja és feta és molt difícil de canviar-la, perquè les inèrcies i el conservadorisme són molt grans. Sempre dic —i potser és políticament incorrecte— que la universitat fa servir un llenguatge progressista perquè les coses no canviïn. És veritat. És molt difícil de canviar-hi coses. Els fa por. Crec que hi ha una explicació fins i tot biològica. En un món que canvia molt ràpidament, nosaltres estem adaptats a un cert entorn, i a la biologia li costa d'adaptar-se, necessita un cert temps. Crec que aquest és l'origen d'aquest conservadorisme.

—Ara sí que s'hi aplica un pla...

—De plans sempre n'hi ha hagut.

—El pla Bolonya canviarà cap de les coses que critiqueu?

—Em sembla que el canvi ha de venir per generació interna i no perquè s'imposi per lleis: les lleis són uniformitzadores i tothom ha de seguir un pla

estricte. Un cop vaig anar a un consell de rectors [de les universitats espanyoles (CRUE)] on hi havia el ministre de torn i debatiem un dels múltiples projectes de llei d'autonomia universitària que s'han fet. Cada any i cada ministre tenia un nou projecte. I jo li vaig dir “Els Estats Units són un gran país.” “Per què, Ferraté?”, va demanar el ministre. “Perquè no hi ha ministre d'Universitats.” No n'hi ha. I no hi ha lleis per a regular què han de fer, com s'han d'organitzar, com s'han d'estructurar etcètera, etcètera. Hi ha llibertat per a equivocar-se. Els ciutadans no són rucs. Si hi ha una bona institució, ja ho detecten. Les lleis es fan pensant més en allò que no es vol que es faci que no pas pensant en allò que es vol que es faci. En un món que canvia s'han de fer canvis continus i, quan tens una llei reglamentística —que totes ho són—, et mata completament. Per això sempre he demanat lleis flexibles que et permetin d'equivocar-te i, si t'equivoques, que et demanin comptes. Però reivindico el dret d'equivocar-me.

—Més que pla Bolonya, demaneu més llibertat per a les universitats?

DANI CODINA

“Quan el nou ministre d'Educació i Ciència em va demanar que plegués, li vaig fer signar el decret que reconeixia i legalitzava l'Institut d'Estudis Catalans”

—Exactament. Però és molt complex. El pla Bolonya ja és més obert i dóna més llibertat, però les estructures de gestió i les de comandament de les universitats continuen essent més o menys les de sempre i això és molt difícil...

—Difícil de canviar?

—Difícil de canviar, sí. La UOC ja la vàrem fer diferent. Ja he dit moltes vegades que valoro tant la cosa pública, perquè el diner públic és sagrat —el paguem entre tots—, però per desgràcia sovint es gestiona més ineficientment.

Per això vaig crear una universitat d'iniciativa pública amb una estructura jurídica de dret privat. La UOC és una fundació sense ànim de lucre, amb majoria governamental a dintre, però sense funcionaris. Per a l'eficiència de la gestió. I s'hi ha notat, ha crescut molt: ara té 50.000 estudiants. A la UOC vaig aplicar una teoria que sempre s'ha d'aplicar: es pot fer tot allò que, encara que no sigui previst per la llei, no sigui explícitament prohibit, si és ètic. Molta gent pensa que no es pot fer allò que la llei no preveu.

Però si tampoc no ho prohibeix i es fa a fi de bé... I què, si no s'ha fet mai? Això dóna molts graus de llibertat. És la imaginació al poder.

—N'esteu orgullós, del resultat?

—Òbviament, sí. És una peça que, de vegades, costa d'entendre. Va ser pionera al món. Va ser la primera que es va fundar basant-se en un campus virtual. Molta gent deia que això no podia ser, aquí. Doncs sí. Va ser la primera. Ara n'hi ha moltes. Vàrem tenir l'avantatge que ningú no s'hi oposava perquè ningú no hi creia. “Això no farà nosa.”

—Molta visió de futur.

—“Tota la gent amb ordinador? No funcionarà!” Hi ha molta gent que l'ha espifiada. Crec que va ser un president d'IBM que va dir que al món, amb mitja dotzena de grans superordinadors n'hi hauria prou. I que amb poques gígues n'hi hauria prou.

—A la Politècnica va ser el primer rector, encara durant el franquisme. Allò va ser emocionant —engrescador— o compromès?

—Tant llavors com abans, mentre vaig ser director de l'Escola d'Enginyers, eren temps molt difícils. La joventut d'ara no s'ho imagina. Hi havia policia pertot arreu, detinguts i cops de porra, a més dels estudiants motivats i activistes que feien la punyeta a la policia. Recordo haver anat a Via Laietana (a la comissaria) per treure'n algun estudiant. “Sí, però acompanya-lo a su casa.” I jo el portava cap a casa seva...

—Un rector proper...

—Una vegada tornava d'un viatge —perquè la cosa dels semàfors em feia voltar bastant— i arribava a Barcelona un divendres. Vaig a l'Escola i em trobo el representant dels estudiants que em diu que hi havia “un problema”. Jo havia autoritzat que cantés Pete Seeger... Us sona Pete Seeger?

—Sí, el cantautor nord-americà.

—La policia havia prohibit Pete Seeger. Vaig trucar a la policia i em van dir que allò era una prohibició del governador. L'endemà al matí vaig fer llevar el governador —que estava malalt, al llit— i li vaig dir que jo l'havia autoritzat. Però ell es defensava dient que li havien ordenat la prohibició des de Madrid. Torno cap a l'Escola d'Industrials i, al cap d'una estona,

“Als bancs, els fem nosa les caixes”

—Sou president de Caixa Tarragona. Ara que ja teniu el vist-i-plau de la UE sobre el FROB [fons de reestructuració ordenada bancària], què espereu per a fusionar-vos amb Caixa Catalunya i Caixa Manresa?

—La fusió o integració ja l’havia aprovada el consell de Caixa Tarragona, d’acord amb els ajuts del FROB anunciats pel Banc d’Espanya. Com que va haver-hi problemes, perquè la UE no sabia si ho aprovaria o no, vaig suspendre l’assemblea general de Caixa Tarragona que havia convocat per aprovar-la, perquè jo m’havia compromès a dur-la a terme quan sabéssim exactament què aprovàvem. Ara sembla que ja hi ha els vist-i-plaus de la UE, però encara ho han d’aprovar punt per punt. Fins que no s’hagi ben aclarit, no convocarem l’assemblea, amb el benentès que si que hem de tenir molta cura a preservar tant com sigui possible la personalitat de les obres socials, perquè és allò que ens arrela més al territori: hi haurà com tres obres socials i, a més, la global.

Si va endavant, serà la quarta entitat d’Espanya en mida. Hi ha molts sentimentalismes entremig. Però no podem viure de sentimentalismes en un món globalitzat; cada vegada s’ha de ser més eficaç i calen unes dimensions mínimes per a sobreviure. Encara que Charles Darwin ja va dir que “l’animal més fort o més intel·ligent no és el que sobreviu, sinó el que sap adaptar-se al canvi”: els dinosaures eren superpoderosos i van desaparèixer, mentre que molts insectes han sobreviscut. La grandària no ho és tot. Adaptar-se als canvis és difícil. Però també hem de pensar que totes les entitats desapareixen un dia o un altre, o comprades o absorbides per una altra.

—La fusió costarà llocs de feina?

—Evidentment. Pel que fa a Caixa Tarragona, menys de cinc. Nosaltres ja hem anat ajustant la plantilla, al marge de la fusió. De vegades, la premsa dona les informacions de manera que es pot mal interpretar. La premsa de Tarragona diu que es tancaran més de mil oficines. I la gent interpreta que

DANI CODINA

es tanquen totes a Tarragona i no és així. Bàsicament, les tanca gairebé totes Caixa Catalunya, perquè en té moltes. Nosaltres en tancarem cinc, em sembla. I dels pobles on ara hi ha oficina, cap no es quedarà sense.

—Voleu evitar duplicació d’oficines, sobretot?

—És que de vegades vas a un lloc i trobes cinc caixes al voltant d’un encreuament de carrers. I molt sovint la proximitat depèn del director o directora de l’oficina, de si aquella persona es fica la gent a la butxaca. De vegades, l’èxit va molt lligat a l’actuació de la persona.

—Les oficines que corren més perill són les de Caixa Catalunya que hi ha a l’àmbit d’actuació de Caixa Tarragona i Caixa Manresa?

—Podria ser. No en sé els detalls. Hi ha uns grups de treball que defineixen els detalls de l’operació perquè no hi hagi disrupcions, per estudiar com s’han d’integrar i unificar els sistemes informàtics. Si no, seria un caos. Hi treballen molt.

—El Banc d’Espanya ha pressionat molt?

—El Banc d’Espanya ha fet allò que havia de fer per millorar l’eficàcia i la sostenibilitat de les institucions. Les caixes d’estalvis estan molt arrelades. Tenen molta connexió territorial: a Tarragona i a Girona, per exemple, són creacions de les diputacions provincials i en aquestes institucions els sap greu perdre una cosa que han creat. Però jo crec que és a fi de bé, que es fa. Cal conservar al màxim l’arrelament de les entitats, la descentralització de les entitats.

—Hi ha el perill de bancarització de les caixes?

—El futur és difícil de preveure. No seria bo. Les caixes tenen una manera de fer i una estructura legal diferent. També us dic que els bancs ens tenen la vista posada a sobre. Els fem nosa, les caixes, perquè tenim un percentatge important del mercat. A la demarcació de Tarragona, més del 50% de l’economia bancària és a mans de les caixes.

des del despatx veig que arriba la policia, amb cavalls, i un cotxe de bombers amb la mànega. Ja l’hem espifiada. Vaig tornar a telefonar al governador per insistir-li i prometre-li que, si passava res, ja dimitia jo, però ell encaparrat que no. Vaig baixar a parlar amb la policia, vaig passar per

davant dels bombers (diuen –jo no en vaig ser conscient–, que la mànega apuntava amb l’aigua a un o dos metres darrere el meu cap) i vaig anar a l’extrem a parlar amb l’oficial que hi havia al comandament, que anava enfilat a cavall. Vaig pactar amb ell que deixés sortir els estudiants que

hi havia a dins sense cops de porra ni res. Van poder sortir, efectivament, i es van anar manifestant fins a Via Laietana, diuen. Van caminar força, aquell dia.

—Pete Seeger no va cantar?

—No. Uns quants anys més tard va haver-hi problemes amb un altre con-

cert. Això és quan era director general d'Universitats al primer govern... del rei –dit d'aquesta manera subtil–, després d'haver aconseguit que la policia sortís de les universitats amb el permís del ministre [d'Educació i Ciència], Carlos Robles Piquer, i que els actes fossin autoritzats o prohibits pels rectors de cada universitat. Llavors em truca el rector de La Laguna (Tenerife) que, segons allò que nosaltres havíem permès, havia autoritzat que cantés Lluís Llach –cançons autoritzades pel ministeri– i el governador civil ho havia prohibit. I amenaçava: “O canta o dimiteixo.” Vaig parlar amb el ministre, Robles Piquer va parlar amb el ministre de Governació, que era Manuel Fraga, i no me'n vaig sortir. No va cantar Llach, va dimitir el rector i La Laguna va entrar en un caos de dos o tres anys de desordre per aquesta estupidesa. Algú es pot imaginar tot això?

—**La universitat no va funcionar?**

—Va haver-hi un gran desgovern, unes altres eleccions, etcètera, etcètera. Una altra anècdota: la de la bandera!

—**Quina bandera?**

—El rectorat de la Politècnica era a l'avinguda Gregorio Marañón, davant el Club de Polo, i hi havia el costum –crec que el dia de Sant Tomàs– que els estudiants penjaven la bandera republicana al pal de bandera que hi havia a la cantonada de Gregorio Marañón amb Diagonal.

—**Això s'havia fet durant la dictadura?**

—Sí, la hi posaven cada any i venia la policia, etcètera. Quan ja feia uns quants anys que era rector de la Politècnica, m'avisava el bidell: “Senyor rector, com cada any, ja han penjat la bandera republicana.” Vaig baixar, m'hi vaig acostar i hi havia la policia i uns estudiants. Els primers donaven ordres que la baixessin i els estudiants deien que no es podia baixar perquè s'havia enganxat –ja sabien ells, i jo també, com enganxar-la perquè semblés que era impossible de despenjar-la. De manera que els policies van fer venir els bombers. Un bomber s'hi va enfilar i, quan va ser a baix, me la vaig quedar jo per evitar que caigués en mans de –diguem-ne– l'enemic. Jo

DANI CODINA

“Les lleis es fan pensant més en allò que no es vol que es faci que no pas pensant en allò que es vol fer. Quan tens una llei reglamentística, et mata completament”

la vaig donar al gerent, que la va plegar i la va desar a la caixa forta. Em penso que el gerent era Josep Manuel Basañez, que després fou conseller d'Economia. Però va haver-hi un canvi de gerent, que es va assabentar que hi havia una bandera plegada a la caixa i poca cosa més. Un 20 de novembre, aquell gerent agafa un taxi, perquè havia d'anar a Madrid, i, pel camí, sent per la ràdio que s'havia mort el *Generalísimo*. Fa mitja volta i torna a la Universitat per tal d'evitar qualsevol cosa que pogués passar un dia com aquell. Quan arriba, com a persona complidora que era, fa pujar l'ordenança –un ex-guardia civil– i li dona la bandera plegada de la caixa forta. “Poseu-la a mig pal en senyal de dol.”

—**Com que estava plegada no s'hi va fixar, que era la republicana?**

—No. I l'ex-guardia civil devia pensar: “Jo obeeixo ordres.” El cas és que a mig matí em ve a visitar el director del Centre de Càlcul, que era en Martí Vergés, i diu: “Rector: no us heu passat un pel posant la bandera republicana a mig pal?” “Què dius?” [Riu.]

—**És a dir que el 20 de novembre del 1975, la Politècnica va penjar la bandera republicana, en plena Diagonal, a mig pal.**

—Sí.

—**Però vos, després, vau ser director general d'Universitats del govern d'Arias Navarro...**

—...i després director general de Política Científica. No es podia aguantar allò. La direcció general d'Universitats... és la pitjor època de la meua vida. Almenys quan era aquí estava en família, però allà em passava el dia rebent comissions de PNN, d'estudiants, de professors... És molt dur. Vaig demanar al ministre Robles Piquer que em canviés i vaig anar a Política Científica, que era més tranquil. Quan va haver-hi canvi de ministre ja em va demanar que marxés. I vaig pactar amb ell un petit detall. “D'acord, ministre, marxaré sense portar cap problema, però abans heu d'aprovar aquest decret...”

—**Quin era?**

—El reconeixement i la legalització de l'Institut d'Estudis Catalans. Es va aprovar el text que havíem pactat amb qui havia estat president del IEC durant bona part de la dictadura, Ramon Aramon i Serra, i amb Jaume Sobrequès per parir el document que finalment es va aprovar. El decret legalitzava l'Institut amb un petit detall: el reconeixia com a acadèmia en l'àmbit de les “terres de llengua catalana” perquè hi entressin també les Illes Balears i el País Valencià i Andorra.

És curiós que qui motiva l'antiespanyolisme són els anticatalans. Són intolerants!

Àlex Milian